

עבודה זרה מא

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה - הלכות עבודת כוכבים פרק א

(א) בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה וזו היתה טעותם אמרו הואיל והא-להים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד וזהו רצון הא-ל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הכורא בדעתם הרעה וזה היה עיקר עבודת כוכבים ...

(ב) ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהא-ל צוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו לו ונסכו לו... והתחילו כוזבים אחרים לעמוד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני בכך וכך... אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו:

2. דרשות הר"ן - הדרוש התשיעי

ואפשר שהביאו לומר כן, מפני שמצא ענין זה באחד מן המדרשות או באותן ספרי ע"ז הקדומים שבאו לידי הר"מ ז"ל. אבל לפי הסברא אני חושב שגוף העיון היה מביאם אל זה, והוא שהם היו מדעות הפילוסופים שחושבים שאין לשי"ת חפץ והשגחה בבריאה, אבל כל המציאות נמשך על צד החיוב. וכל מי שיאמין זה הדעת הרעה, אם יעלה על דעתו הפכו, יחשוב שהוא מרי גמור וחסרון בחק הש"י, מפני שהם חושבים שהוא נעלה ומרומם מכל זה מאד. וכיון שהיו חושבים כך בדעתם הרעה, ויודעים באמת וברור שהכוכבים והגלגלים פועלים ומשפיעים בעולם השפל... והיו חושבים מצד התחכמותם הרע שבעבודות ההם ישיגו שפע והצלחה מצד הכוכבים, והיו נשקעים אל זה הדעת הרעה, עד שהנשים הארורות אמרו: ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים חסרנו כל. נמצא על פי דעות הללו שהיה משתבש בהם העיון, אם לא שהאירה אותנו התורה... אמרו בסוף מנחות דקרו ליה א-להא די א-להיא, כלומר, שהיו מודים שהוא עלת העלות ושהכל נמשך ממנו, אמנם על צד החיוב לא על צד הרצון, ונמשך מזה שכל מי שעובד אותו וחושב שהש"י ירצהו או יגונן עליו, שהוא מיחס הליאות אליו, ראוי אם כן לעבוד הכוכבים והגלגלים כדי להשיג מהם השפע הנמשך מהם והמנוסה אצלם על דעתם הרע, ואין ספק שגוף העיון היה מביא האדם לחשוב זה אם לא שהאירה לנו התורה, ולפיכך אחר שהעיון נותן כל ויחשב שזה רוממות בחק הש"י, וההפך חסרון, הוצרכה התורה להזהיר ולכפול ולומר בכמה מקומות שאין הענין כן, שאין עובד ע"ז מרומם הש"י אבל מקציפו:

3. תוספות רא"ש על עבודה זרה דף מ/ב

באנדרטי של מלכים. פרש"י דאגב חביבותא פלחי להו, ובעומדין על פתח מדינה דחשיבי טפי, ואסורין לר"מ, והקשה ר"ת ז"ל מדתנן מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורין ומצא משמע בשוק או בשדה ואינם עומדין על פתח מדינה... ופר"ת באנדרטי של מלכים שנינו שמתירין חכמים, כי הם ודאי עשוין לנוי כשעומדין על פתח מדינה, וכן משמע מתוך פר"ח ז"ל, ובירושלמי משמע כפרש"י... וכן אתה צ"ל לפירוש ר"ת ההיא דהמוצא שברי צלמים דמוקי לה כר"מ על כרחך כשמצאן סמוך לפתח דאי לאו הכי אף כרבנן אתיא, והך דכלל גדול ודסנהדרין דמשמע דסתם אנדרטי אינו נעבד לא איירי בשל מלכים:

4. ספר תורת חיים על עבודה זרה דף מ/ב

ור"מ דחייש למיעוטא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום. לכאורה משמע דבשאר מקומות ודאי הוא שאין נעבדין כלל ואפילו הכי אסורין אטו אותו מקום וכך כתבו התוספות בהדיא ותימה דא"כ הא דחייש ר"מ הכא למיעוטא לא הוי כמו בעלמא דבעלמא כל היכא דאיכא רובא להיתרא ומיעוטא לאיסורה חייש ר"מ בכל אחד שמא הוא מן המיעוט והכא לא שייך למימר הכי דכיון דודאי הוא שאין נעבדין בשאר מקומות... לכך נראה דהוה קים להו דלא פלחי לאלילים אלא בקצת מקומות אבל רובא דעלמא לא פלחי להו ולא ידעינן הי ניהו דפלחי להו הי ניהו דלא פלחי להו הלכך ר"מ דחייש למיעוטא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום דבכל מקום ומקום איכא לספוקי דלמא אמיעוטא דהיינו מאותו מקום דפלחי ליה הוא ולרבנן לא חיישי למיעוטא והאי דאיצטריך למימר דבמקומו של ר"מ היו ודאי עובדין אותה משום דלישנא דמפני שהן נעבדין דנקט מתניתין משמע שהן נעבדין בודאי לכך קאמר דבמקומו של ר"מ היו עובדין אותה בודאי וכיון דראה עובדין אותה ואיכא נמי קצת מקומות בעולם שעובדין אותה חשש בכל מקום שמא ממיעוט שעובדין אותה הוא. וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה שכתב שם וחכמים לא חיישי למיעוט ואומרינן שעושין אותה לנוי משמע דלר"מ דחייש למיעוט חיישי שמא לא עשו אותו לנוי אלא לעבדו וקרוב לזה כתב הרמב"ן ז"ל הביאו רבינו נסים ז"ל:

5. שו"ע יורה דעה - דין הצלמים והצורות של עבודת כוכבים:

(א) כל הצלמים של עבודת כוכבים הנמצאים בכפרים, אסורים, דסתמא לשם עבודת כוכבים נעשו. והנמצאים בכרכים, מותרים, דודאי לנוי נעשו אא"כ עומדין על פתח המדינה והיה ביד הצורה צורת מקל או צפור כדור או סייף או עטרה וטבעת: הגה - צורות [שתי וערב] שמשתחווים להם, דינם כדין הצלם ואסורים בלא ביטול. אבל אותן שתולין בצואר לזכרון, לא מקרי צלם, ומותר. (מרדכי ריש פרק כל הצלמים בשם ראבי"ה):

6. ש"ך יורה דעה סימן קמא: ד

...ונראה בזמנינו הכל לפי הענין ובין בכרכים ובין בכפרים הכל מה שמראים הדברים שנעשו לשם אליל או לנוי:

7. בית יוסף יורה דעה סימן קמא

ואהא דתנן אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור אמרינן בגמרא (מא.) תנא הוסיפו עליהם סייף עטרה וטבעת ומפרש בגמרא היכי מוכחא מילתא כשתופס חד מהני מילי שהוא נעבד. והרי"ף (יז:) והרא"ש (סי' א) לא כתבו הני דהוסיפו עליהם ואפשר דלפי שאינם מצויים בזמן הזה השמיטום אבל רבינו שכתב אחד מהן תימה למה השמיט השאר. אבל הרמב"ם כתבם כולם בפ"ז מהלכות ע"ז (שם): ...

8. ריטב"א על מסכת עבודה זרה דף מא/א

מעיקרא סבור ליסטים בעלמא הוא הלשון הזה מוכיח ומכריע קצת לפירוש מורי הרשב"א נר"ו דאילו באנדרטי של מלכים ודאית היאך מציירין אותו לגנאי שהוא ליסטים או אשתיימא בעלמא אבל י"ל שהתלמוד תופס הלשון הזה דרך גנאי ואין הכוונה אלא דמעיקרא סבור שהסימן הזה היה להוכיח כי היה מלך גבור או מלך עשיר ובעל אוצרות ותפס עיירות מעצמו לומר שלא היה מזרע המלוכה וכדאמרינן נמי עטרה מעיקרא סבור גדיל כלילי הוא לומר מלך המתפאר במלכות אבל הדיוט היה ודרך גנאי תפס התלמוד גדיל כלילי כי היאך יעלה על הדעת שיעשו אפילו צורת שלטון על פתח המדינה לגנותו וכל שכן כשהיא אנדרטי של מלכים הא ודאי אין זה דרך לעשות צורות אלו אלא לזכר כבוד שהיו עושין שם זכר למי שהיה מזרע המלוכה או למי שמלך בכח גבורתו כי היה גבור בארץ כנ"ל:

9. ספר עבודה ברורה

מתני' המוצא שברי צלמים. בפשטות מיירי בצלמים האסורים, - לר"מ הוא בכל הצלמים ולרבנן כשיש בידם מקל או צפור או כדור - וקמ"ל דשבריהם מותרים. ובעמוד ב' מבאר הגמ' דאליבא דריש לקיש אזיל מתני' אליבא דר"מ, ואליבא דר' יוחנן אזיל מתני' אליבא דכו"ע.

10. תוספות מסכת עבודה זרה דף מא עמוד א

אמר שמואל ואפילו שברי עבודת כוכבים מותרין - נראה לר"י כי שמואל שסובר שברי עבודת כוכבים מותרין אית ליה נמי עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה מותרת כרשב"ל ורשב"ל דקאמר עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה מותרת אית ליה נמי דמצא שברי עבודת כוכבים מותרין ותרווייהו חד טעמא אית להו וכן משמע בסמוך דרבי יוחנן מוטיב לרשב"ל ממתני' דהמוצא שברי צלמים הרי אלו מותרין משמע הא שברי עבודת כוכבים אסורין ומוכח מיניה דעבודת כוכבים שנשתברה מאיליה אסורה ורשב"ל אית ליה דשברי עבודת כוכבים מותרים משום דסבר עבודת כוכבים שנשתברה מותרת וה"פ דמילתיה דשמואל ואפי' שברי עבודת כוכבים כלומר לאו דוקא שברי צלמים שרי משום ספק ספיקא דאימור לא עבדום ואת"ל עבדום אימר בטלום אלא אף שברי עבודת כוכבים דודאי עבדוהו מותרין דכיון דאי ידעי בודאי שנשתברה מאיליה מותרת א"כ סתם שברים מותרין דרוב שבירותיהו הוו ביטול דטפי שכיח שבירת עובד כוכבים או נשתברה מאיליה מששיברה ישראל דודאי אמרי אילו שיברה ישראל לא היה מניחה שם אלא היה מבערה לגמרי מן העולם ופריך ליה תלמודא והאנן שברי צלמים תנן דמשמע דוקא צלמים דאיכא ספק ספיקא אבל לא שברי עבודת כוכבים דאי ס"ד שברי עבודת כוכבים נמי מותרין היה לו לשנות שברי עבודת כוכבים דהוו חידוש טפי אלא ודאי מדשבקינהו לשברי עבודת כוכבים ונקט שברי צלמים דוקא קתני ושברי עבודת כוכבים אסורים משום דודאי עבדוהו ומי יימר דבטלוהו ומסיק ה"ה דאף שברי עבודת כוכבים מותרין ואין לחלק בשברים והא דקתני שברי צלמים משום דקבעי למיתני סיפא מצא תבנית יד או רגל של צלמים אסורין והיטב יש לידע שברים של צלמים מדלא נקטי מידי בידיהו ואסורין לר"מ משום שאינם שברים גמורים כדמוקי לה שמואל בעומדין על בסיסן ואם נקט שברי עבודת כוכבים ברישא הוה אמינא דוקא תבנית יד ורגל דעבודת

כוכבים אסורין מפני שכשהיתה שלימה היתה נעבדת תדיר והרבה הן שהיו משתחווים ליד או לרגל בפני עצמן כשהיו מחוברים הלכך גם כשנפרד לא נתבטל מאחר שהוא דבר שלם שעומד צלם על בסיסן אבל צלמים שאינן נעבדין אפי' לר"מ אלא פעם אחת בשנה ואיכא למימר שהיד והרגל שלא היו נעבדין לבדם אף במחובר כלל אם כן כשנפרדו נתבטלו לגמרי ומשום הכי נקט שברי צלמים וא"ת מ"מ היה לו להשיענו היתר שברי עבודת כוכבים דכח דהיתירא עדיף וי"ל דכאן ודאי כח דאיסורא דתבנית יד ורגל דצלמים עדיף כי טעם גדול היה לנו להתיר כדפרשינן דמחזיקינן להו למבוטלין הואיל ואף בחיבורן לא היו נעבדין מעולם ובמה שלא שנאה כלל במשנתנו היתר שברי עבודת כוכבים לא הפסדנו כלום כי יש ללמדו ממשנתנו שאין לחלק כמו שפירש הטעם בדברי שמואל.

11. שו"ע יורה דעה - סימן קמא

(ב) המוצא שברי צלמים מושלכים, או בתוך שברי נחושת, או אפילו שברי עבודת כוכבים עצמן, מותרים. אבל מצא תבנית יד או רגל והוא עומד על בסיסו, אסור:

12. ספר חנוכת התורה - לקוטים על נ"ד

ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו וגו'. ויש לדקדק במה שאמר ידיהם רגליהם דהוה ליה למימר ידיהם רגליהם להם. כי היכי דנקט פה להם, עינים להם, אזנים להם, אף להם, ומדוע דוקא באלו השנים לא אמר תיבת להם, הלא דבר הוא. ויש לפרש על פי מה דקיימא לן דמשברי עבודה זרה שרי ליהנות אבל מצא תבנית יד או רגל אסור מפני שכיוצא בהם נעבד. והשתא יובן דבכל שאר אברים דהיינו עינים אזנים נאמר תיבת להם דצריך שיהא האבר מחובר לעבודה זרה אבל אם אינו מחובר לא מקרי עבודה זרה. אמנם ביד ורגל לא כתיב להם לרמוז דיד ורגל אף כשהם נפרדים אסורים ומקרי עבודה זרה. משום הכי לא הוצרך לומר תיבת להם דהם בפני עצמם נחשבים לעבודה זרה:

13. תוספות מסכת עבודה זרה דף מא עמוד ב

בעומדין על בסיסן - פ"ה על בימוס שלהן ולשון מצא קשיא דמשמע בשוק או בשדה לכך נראה לר"ת לפרש שיש להם בית מושב רחב שיושבין עליו לבדם ואינם נראים כשברים אלא נראה שכך הן מתחלה נעשים.

14. ספר סדר יעקב

ע"ז שהניחיה עובדיה בשעת שלום מותרת. | וצריך עיונא
צמה נעשה הציטול לר"ל, ומ"ט פליג ריו"ת. די"ל טעמא
דר"ל דע"י שיודע העכו"ס שהע"ז נשתברה, חושב, שכיון
שאניח יכולה להציל את עצמה כ"ש שאין צמחה להציל
אותו, ע"כ מצטלה בלבו. | גם י"ל טעמא דר"ל דע"י עצם
השצירה נצטלה, דכיון דאם היה העו"כ יודע מזה היה
מצטלה ע"כ מיקרי השצירה הזו, מעשה "שפוסלו"
מאלוה, נמצא דמעשה השצירה מצטלו. ולמד הראשון יש
להסתפק אי צריך באמת ידיעת הגוי שהע"ז נשתברה, או
לא צריך, וסגי צמה שאנו אומרים שאילו ידע מזה היה
מצטלה בלבו. (ובאמת יש להסתפק הכי גם לצד השני, וי"ל
דרק ע"י שיש ידיעה לגוי ממה שנשתבר עי"ז מיקרי זה
מעשה שפוסלו מאלוה, אך מסתברא דסגי צמה שיש כאן
שצירה שאם היה יודע היה מצטלו בלבו, מיקרי שפסלה
מאלוה).
ובטעמא דר"י י"ל, דס"ל דאינו מצטלו כלל בלבו
וכדאייתי ראייה מקרא דאע"ג שנשתבר עובדין אומו, וא"כ
איך כאן לא מחשבת ציטול ולא מעשה ציטול.

גמ' עבודת כוכבים שנשתברה מאליה וכו'. החזון איש (סימן ס"א אות ט') מבאר, דנראה דלכו"ע אין עושין עיקר עבודתן (כגון הקרבה והשתחויה) לשברים, שהרי בתחלה הן מקפידין על שלימות צורתן כפי אמונתן בצורה ההיא, אלא אחרי שכבר הושלמה פעם אחת ונשתברה אח"כ הם עדיין נוהגים בה כבוד אבל באמת אינן עובדין לה עוד את עבודותיה. ובוה נחלקך רבי יוחנן וריש לקיש, דרבי יוחנן סובר דכבוד זה שנוהגים בה חשובה כקבלת אלהות (דהוי עבודה, כדתנן בסנהדרין 10), וריש לקיש סובר שאינן נוהגין בה כבוד אלא על שם העבר, ואין זה קבלת אלהות. ובספר שמחתי באומרים העיר על דבריה, דא"כ מאי מקשה רבי יוחנן לריש לקיש מהא ד"לא ידרכו כהני דגון על מפתן דגון", וכי היכן ראינו שהכבוד הזה יש בו משום קבלת אלהות. וגם ריש לקיש אמאי הוצרך

לחריץ "שבקיה איסריה לדגון" וכו', הא גם בלא"ה כו"ע מודו דנוהגין בה כבוד על שם העבר. ותירץ, די"ל דכיון דלריש לקיש כל הכבוד הוא על שם העבר דוקא, א"כ לא שייך כלל שינהגו כבוד במקום שנמצאו שברים אלו, דהא כבר אינם עבודה זרה. אבל לרבי יוחנן דחשובים להם שברים אלו כעבודה זרה עצמה, אז שייך שינהגו כבוד אף במקום שנמצאו שם, משום דחשיב המפתן כמשמש לעבודה זרה. אולם ע' ברמב"ן (להלן דף מב.) שכתב, וז"ל: דרבי יוחנן ס"ל דבנשתברה מאליה אינה בטילה, שמא יחזור ויחייבנה ויעשנה אחרת או יעבוד לשבירה. וריש לקיש ס"ל שמבטלה ואפילו כשלא ידע בה הנכרי שנשתברה, מ"מ בטלה, עכ"ל. הרי חזונו דחושש הרמב"ן שיעבוד ממש לשבירה.

אחת ונשתברה אח"כ, צ"ח לא הסימו עדיין דעתם ממנה לרבי יוחנן, ונראה דהוי עובדין לשברים, היינו קבלת אלהות וכדתנן בסנהדרין דף ס' ע"ב המקבלי, אבל באמת אין עובדין לה עוד את עבודותיה, אלא שכל שמחזיקין את השברים ככבודן ובעינין כמו בשלימותן אין זה ציטול ורשע"ל סבר שאין נוהגין בה כבוד אלא על שם העבר, אבל אין זה שיעור קבלת אלהות, שענין השברים המתבטלים מעיקר כונת העבודה, עוקר מצורה ההיא את עיניה מלב עובדיה, שאין שברים כונת העבודה, וזהו דקאמר מימר אמר וכו', היינו שחסרון מליחות השלימות בתבנית העבודה שולל מלב עובדיה את עיקר עבודתן, שמהמינים בשלימות העבודה, ואחרי שנשתברה פקע לה עיקר איסורה, והנה מודים ר"י ור"ל שעדיין לב עובדי כו"מ גם על שברים, אלא שהתיחסותם לה הוה באופן אחר, מהתיחסותם לה בשלימות, ונחלקו במידה כהאי חי עכו"ם מתבטל או לא, (ולפי זה הא דקאמר היכי לא מללכו וכו' אין הכונה שלוקחים מזה מופת על ציטול ענינה מראש, דלכאורה כי היכי דשאר בחינות של העדר ראי' שמועה והילוך, וכיו"צ אינם מתבטלים ענינה מלב עובדיה, היי' שצורה כיוצא בהן, אלא שענין הציטול הוא מפני שאינה ראויה עוד לעיקר עבודתן), ונראה דלרשע"ל אף אם השברים עובדים לתקן מ"מ נתבטלו דהשתא אין חשבים בעיניו השברים לכו"מ, (וכדאמר מ"ע ע"ב בעכו"מ של חוליות וכו' ומני דהיכי דלריך אומן בעילה), ולרבי יוחנן אף אם אין השברים עומדים לתקון השיבו ליה לעובדיה על שם העבר, וחשיבו לכו"מ, וכדמשמע מ"ע ע"ב, דקנה בענין אשורה, וכן מהא דפריך מנב"י, וכן בשפאין לקמן מ"ע ע"ב. עכ"ל חזון איש שם.

שם. רשע"ל אמר דמותרת נסתמא צעולי מצעל ליה וכו'. עיין בחזון איש לעכו"מ סימן ז' אות ב' ח"ל: נראה דלכו"ע אין עיקר עבודתן לשברים, שהרי בתחילה הם מקפידים על שלימות צורתן כפי אמונתן בצורה ההיא אלא אחר שכבר הושלמה פעם

17. ספר בית שמואל

שם. עבודה זרה שנשתברה מחליה וכו'. במחלוקת אם ע"ז שנשתברה מחליה חסורה או לא, דר"י אמר דחסור, משום שסובר דכאיסור של ע"ז ירד על כל חלק וחלק ממנה, ולכן לא מהיחא השצירה להפקיט איסור ע"ז, שמי"נ היא ע"ז, מכיון שהאיסור חל בכל חלק וחלק ולא בצורתה בלבד. וריש לקיש דאמר מותרת, כו"פ מפני שסובר שאיסור ע"ז נשאר מתחילתה רק על כולה וצורתה, ולכן אם נשתברה וצטנה הלורה צעל נמי איסור ע"ז. ודברי התוספות שבת דף פ"ב ע"ב ד"ה אבנוי הלא הם חליצה דר"ל, ושפיר הולרכו לומר צירושלמי שהשתחור לכל

18. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב שבקיה איסריה לדגון. פרש"י גבורת ושרת הצלם עזבתו והלכה וישבה על המפתן, איסריה שר שלו כו'. [בהגה] מהריעב"ץ מפרש, שקראו לשר שלהם איסרא דרך קלון, לומר שאסור הוא וקשור ותפוס בכבלים, על דרך שאמרו לקמן (מו). היו קורין אותו עין כל, קורין אותו עין קרץ, וכדלעיל בשמעתין נמי הפכו הלשון לגנאי [ע"י ברש"י לעיל ע"א ד"ה תחת]. וכתב בפ"י הראב"ד,

19. ספר עבודה ברורה

דגון. כתב הראב"ד, כי היו עובדין למזל דגים, והיו מציירים צורתם כדמות דג, ועובדין את הצורה לקלון יראתם.
והרד"ק (שם) פירש שהיה חצי דג חצי אדם, ע"ש.

20. רש"י פסחים דף ט/א

התם ודאי וודאי הוא - כי היכי דפשיטא לן דטבילי מעיקרא הכי נמי פשיטא לן דעשרינהו, ואין גמגום והילוך אחר הרוב בדבר, אלא חזקה ודאי על כל החברים:

21. ספר בינת אדם [ס' חכמת אדם] - שער רוב וחזקה כלל ז

ובזה מיושב ומדוקדק לשון רש"י בפסחים דף ט' דפריך הש"ס ואין ספק כו' והתניא חבר שמת כו' ומשני התם ודאי הוא כדר' חנינא חזקה על חבר כו' פירש רש"י פשיטא לן דעשרינהו ואין גמגום והילוך אחר רוב בדבר אלא חזקה ודאי על כל החברים עד כאן לשונו. והנה ודאי משמע דרש"י סבירא ליה דלסלקא דעתך סבירא ליה דרוב חברים מעשרים דאם לא כן מה עלה על דעת המקשן שספק מוציא מידי ודאי וכן כתבו תוספות בחולין דף י' ונדה דף ס"ו ובעבודה זרה דף מ"א דסלקא דעתך דמקשן דהוי ספק הרגיל וכוונתם דספק הרגיל הוי כרוב ורש"י סבירא ליה דסלקא דעתך משום דרוב מעשרין אך קשה איך כתב רש"י ואין גמגום והילוך אחר רוב בדבר דאיך שייך ברוב גמגום ועוד דאם כן מאי עלה על דעת המקשן דודאי רוב מוציא מידי ספק ולפי מה שכתבתי מדויק דרוב על ידי מעשה [לא רוב במציאות, אלא רוב של מעשה אדם] הוי ספק על כל פנים ומתרחץ דלא מטעם רוב אתינן עלה אלא חזקה על חבר ואם כן אין כאן ספק כלל. ועיין עוד פסחים דף ע"ב רש"י ד"ה וקסבר:

פוסלים כצ"ש, (ומצואר התם הטעם פיסול אחרוג של תרומה או של מעשר שני משום דאינו נקרא לכס, ואף דתרומת פירות דרבנן מ"מ הואיל ואסור לו מדרבנן אינו נקרא לכס מן החורה), ואם כן איך שייך לפסול בדמאי דהוא רק ספק, הא כל עיקר תרומת אחרוג אינו אלא מדרבנן וספק דרבנן לקולא, וכי תימא דעבל הוב איתחזק איסורא, וצספק דרבנן ואיתחזק איסורא פסק הש"ך צו"ד סימן ק"י דלחומרא הוא, זה אינו, דהא לא פסיקא דעבל הוב איתחזק איסורא, דאפשר הכניסו צמוץ שלה, או דרך גבו וקרפיפו, (ובצרא זו ראיתי צכ"פ צסימן ק"י צצית הספק, ושז ראיתי צצרא זו צצכורות כי ע"א צתוס ד"ה ואצ"א), ומכל שכן דקשיא להצוצרים ספק דרבנן לקולא אף צאיתחזק איסורא, יעו"ש היעצ צפר"ח וצרו"פ דחולקים על הש"ך צזה ואני הצצתי צזה צחיצורי ה"ל, דעבל הוב דצ שיש לו מתירין, כדאיתא צנדריס דף ג"ט ע"א וצצצו"ז דף מ"ב ע"ב, וצדצ שיש לו מתירין אף ספק דרבנן לחומרא, כדמתרין צצ אשי צציה דף ד' ע"א, ואולס הכרתי ופלתו סימן א' סק"ו, וכן כמה מהצצרוניס העלו, דהני אמוראי צמסכת ציה דף ל"ח ע"א וע"ב שחירצו שס על קושיה הש"ס וליצעל מוס ומלח לגבי עיסכ וכו', ולא חירצו שס כרצ אשי צדף ל"ט ע"א דדצ שיש לו מתירין ולא צעל, ש"מ דצצרי הני אמוראי דדצ שיש לו מתירין צדרבנן מותר, (ועיין צרמב"ן צמלחמות פ"ב דפסחים), ואם כן לדידכו קושיה ה"ל צמקומה עומדת אמאי פסלו צ"ש אחרוג של דמאי. ואמרתו דהני אמוראי צאמת צצרי תרומת פירות דאורייתא, ומשוי"ה פסלו צ"ש אף של דמאי, ואף צ"ה היו פוסלים אי לאו דצצרי מחכילים את הענייס דמאי, והנה צכני אמוראי דציה דף ל"ח ע"ב גם רצי יוחנן יתיב צכדויבו, וכן רצא שס דף ל"ח ע"ב מתרין חירון אחר דלא כרצ אשי, ואם כן צצרי רצי יוחנן ורצא דתרומת פירות דאורייתא, ופרין הש"ס הכא צנה וצצצו"ז דף מ"א ע"ב שפיר לרצי יוחנן לשיעתו, דצתרוויכו סוגיות לרצי יוחנן קאי, וכן צפסחים פריך שפיר לרצא לשיעתו, דרצא הוא דאמר התם דאין ספק מוניא מידי ודאי, ופרין שפיר ממגורה מליאה פירות. כללע"ד לפפולח צעלמא. עכ"ל ספר חכמת צללח שס.

שם. והתניא חצ שמת וכו'. עיין צספר חכמת צללח לנה דף ע"ו ע"ב וז"ל, וקשיא לי, התניח לשיעת הרמב"ם פ"ב מהלכות תרומות הל"ח יעו"ש צכ"מ ומשל"מ, וצפ"א מהלכות מעשר שני הלכה צ' יעו"ש צהשגת הרצ"ד וצכ"מ, שדעת הרמב"ם דתרומה ומעשר כל פירות האילן מדאורייתא הם, אם כן פריך הכא שפיר, אצל לשיעת הרצ"ד ורש"י ותוספות דתרומת פירות דרבנן, ורק תרומת דגן תירוש ויבצר הוא דאורייתא, אם כן מאי פריך הכא, דילמא המגורה מליאה פירות דנקטה הצרייתא מיירי צפירות שתרומתן מדרבנן ולפיכך צדרבנן דוקא אין ספק מוניא מידי ודאי, וכו' וכן קשה לי מסוגיא דע"ז דף מ"א ע"ב דפרין נמי הכי מהך צרייתא אהך דצצרי ללמים שס דהוב דאורייתא, וכן קשה צפסחים דף ע' ע"א דפרין הכא מצרייתא זו לענין צדיקת חמץ שס, דצעלמא לפמש"כ תוספות הכא צדיה צהמתו וכו' דמיירי התם צפסחים צציעל חמץ, ואם כן הוב התם נמי דרבנן, משא"כ לפ"מ שכתצו התוספות צפסחים דף ע' ע"א צדיה כדי וכו' דמיירי התם צלא ציעלו, וכוה הצדיקה דאורייתא, אם כן מאי פריך גם התם, דילמא צפירות דרבנן מיירי. שז ראיתי קושיה זו להגאון צעל פני והושע צפסחים שס והניח צל"ט.

ואם אמנס שראיתי למנוע צחיצורינו הנה שלא לעשות מעשה חידודיס צעלמא הגאמרים רק על דרך הפלפול ואינס קרוביס למרכז האמת, עכ"ז אחרי שהפניי הניחו צל"ט, ראיתי להניע הנה את אשר אמרתו צימו תרפי. והוא על פי מה שכתבתי צחיצורי עמק סוכות, שנשאלתי מהרצ המחצ ה"ה"ת טעם המלך לספר שער המלך, כבוד מו"ה צרוך ייעלם נ"י, לשיעת הצומרים דתרומת פירות דרבנן, חיקשי הא דתנן צכוכה דף ל"ד ע"ב דאחרוג של דמאי צ"ש פוסלון, ואפילו צ"ה דמכשירין מפרש התם דף ל"ה ע"ב משום מיגו דמפקיר נכסיה וכו' עני וחזי ליה, משמע דזולת צצרא זו גם צ"ה היו

23. תוספות רי"ד מסכת פסחים דף ט עמוד א

דאמר רב הושע"י מערים אדם על תבואתו ראיתי מקשים אי הכי אפי' עם הארץ נמי ספק וספק היא דהא אמר' רוב עמי הארץ מעשרין הן ונ"ל לתרץ דעם הארץ כיון דחשוד הוא שלא לעשר לא מספקינן לי' בהכי דעם הארץ לא טרח וטורח

גדול היא להכניס תבואתו עם המוץ שלה בחצרו עוד מקשים וכי נחשדו חברים להפקיע תבואתם מיד מעשר ונ"ל לתרץ שאין כוונתם ליטול המעשרות אלא כדי שלא יבואו בהם לידי תקלה ...

24. מהר"ם חלאווה על פסחים - דף ט/א

וא"ת וחבר זה היאך יערים להפקיע מידי מעשר והא אמרינן חסידין הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר ועכשיו מכניסין אותם דרך גגים וקרפיות כדי לפוטרן מן המעשר. א"ל דהתם בפירות דגונים ואם היה מכנסן דרך גגות וקרפיות דיה מפקינן לגמרי ואפי' ממרחן נמי לאחר כך כדאמרן אבל הכא במוץ דאכתי לא אדגן דאכתי מצי לאיתויינהו ליה חיוב דמדגן וממרח ואין כאן הפקעה אלא דהשתא חייש לבני ביתו דילמא אתו בה לידי תקלה ומכניסה במוץ לשעה ושפיר קא עביד. והיינו נמי דלא אמ' הכא אפשר דעייל לה דרך גגות וקרפיות:

25. ספר עבודה ברורה

והניח מגורה מליאה פירות. הקשה הפני יהושע (פסחים ט.), דהלא שיטת רוב ראשונים היא דפירות חייבים במעשר רק מדרבנן, א"כ מהי הראיה לגבי ספק להוציא מידי ודאי בדאורייתא, עכ"ד. וע' בבית שמואל מה שתירץ על זה.

ועל עיקר קושיתו י"ל דאינו מוכרחת, דהא אף תבואה זיתים וענבים נקראים פירות, ומנא לן להעמיד אוקימתא ולפרש דפירות דהכא היינו דוקא שאר פירות האילן.

26. ספר עבודה ברורה

מערים אדם וכו'. מבואר בגמ' שמוחר להפקיע עצמו ממצוה. והקשה בספר פשט ועיון (ברכות לא.), דמאי שנא מציצית שהקב"ה מעניש בעידנא דריתחא למי שאינו לובש בגד של ד' כנפות. וכתב דמכאן ראייה

דהפרשת תרומות ומעשרות אינה מצוה רק תיקון המאכל כדי להתיר הטבל, ולכן מותר להערים, יעו"ש.